

RECENZÍÓ

KÓKAI NAGY VIKTOR–EGERESI LÁSZLÓ SÁNDOR (Hg./Ed.)

Propheten der Epochen / Prophets during the Epochs

Festschrift für István Karasszon zum 60. Geburtstag / Studies in Honour of István Karasszon for his 60th Birthday

Szerkesztők: Kókai Nagy Viktor–Egeresi László Sándor
ISBN 978-3-86835-167-5

Kiadó: Ugarit Verlag, Münster, 2015, terjedelem: 272 oldal

Sorozat: Alter Orient und Altes Testament, Band 426.

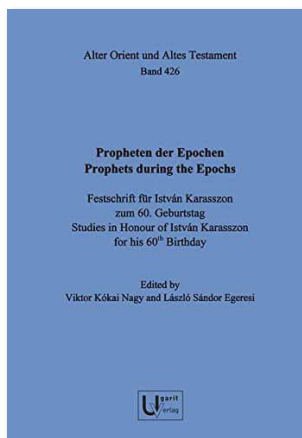
„Such an oracle in his early age” – Micsoda egyéniség ebben a korai életkorban! – kezdi a könyv bevezetését Zsengellér József, a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának dékánja. A tudományos életben ugyanis a hatvan éves kor egyáltalán nem számít soknak. Sőt! Ami viszont mindenképpen ámulatra méltó, az a harminc év sikeres munkássága.

Karasszon István teológiai diplomáját a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen szerezte 1976-ban, ezt követően két évet tanult a bázeli és egy évet a genfi egyetemeken. Budapesten az Evangélikus Hittudományi Egyetemen szerezte meg mind a doktori képzést (1991), mind a habilitációt. 1993 óta a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának egyetemi tanára, az Ószövetség Tanszék vezető professzora. Több éven keresztül volt az egyetemen

belül működő Hittudományi Doktori Iskola vezetője. 1999 óta a magyarországi Collegium Doctorum Ószövetségi szekciójának elnöke. 2004-ben Scheiber Sándor-díjat kapott a Magyar Kulturális Minisztériumtól. Tagja a Magyar Tudományos Akadémia Orientalisztika Bizottságának. Budapest mellett 2006 óta

a Selye János Egyetem (Komarno, Szlovákia) tanára. Az Ószövetségkutatók új nemzedéke nőtt fel szárnyai alatt, mint például jelen kötet szerzői: Egeresi, Kókai Nagy, Kőszeghy, Xeravits, Zsengellér. Már a '80-as évek elejétől folyamatosan publikál. Külföldön is elismert, vezető Ószövetség-tudós Magyarországon.

Tudományos érdeklődésének középpontjában többek között a prófétai irodalom áll. Foglalkozott Ézsaiás, Jeremiás, Ezékiel, Ámósz, Míkeás, Jónás, Habakuk prófétákkal. Kötetünk, amelynek címe *Próféták az idők*

során, Karasszon István professzor tiszteletére összeállított kötet, egyben tudományos karrierje előtt is tiszteleg 60. születésnapja alkalmából. Kollégái, tanítványai örömmel és lelkesedéssel vettek részt az emlékkötet létrejöttében. A könyv 19, angol és német nyelven írt tanulmányból áll. Az írások egymást követő sorrendjében a szerzők: Walter Brueggemann, Walter Dietrich, Wolfgang Zwickel, Rainer Kessler, Ernst-Joachim Waschke, Zsengellér József, Kőszeghy Miklós, Kustár Zoltán, Balogh Csaba, Hodossy-Takács Előd, Eckart Otto, Albert de Pury, Jutta Hausmann, Balla Ibolya, Manfred Oeming, Fröhlich Ida, Xeravits Géza, Kókai Nagy Viktor, Egeresi László Sándor.

A kötet Walter Brueggemann írásával indul *Prophet Voice: Silence Shattered from Elsewhere (A próféta hangja: a semmiből megtört csend)* címmel. A szerző a csendről beszél, illetve arról, ahogy a próféták szava megtöri a csendet. A csend motívumának kvintesszenciája az Ószövetségben: Bétel papja Ámósz próféta ellen mondott ítélete (Ámósz 7,12–13 alapján).

A második tanulmány Walter Dietrich írása *Saul unter den Propheten (Saul a próféták befolyása alatt)* címmel. A téma: Saul király és Sámuel próféta; Saul király mint próféta; Saul király és a próféták: recepciótörténeti aspektusok.

A következő szöveg Wolfgang Zwickel munkája *Amos 1,1 und die Stratigraphie der eisenzeitlichen Ortschaften in Galiläa (Ámósz 1,1 és a galileai vaskori települések sztratigráfiája)*. A rendelkezésre álló régészeti leletek hozzásegíthetnek ahhoz, hogy Ámósz 1,1 segítségével pontosabb képet kapjunk a korról. Ezek, illetve a természettudományi kutatások eredményei a Kr. e. 8. századról tudósítanak. Fontos kiindulási pontot

jelentenek, még akkor is, ha csak Galilea területére korlátozódnak ezek az információk.

Rainer Kessler tollából származik a következő Ámósz-tanulmány *Amos und die Weisheit (Ámósz és a bölcsesség)* címmel. Semmi kétség afelől, hogy Ámósz könyve és a bölcsességirodalom között szoros kapcsolat áll fenn. A próféta jó néhány gondolatát a bölcsességirodalom köréből meríti. A szerző úgy véli, akkor tudjuk legjobban megmagyarázni az Ámósz könyve és a bölcsességirodalom közti párhuzamokat, ha rekonstruálni tudjuk a szerzők korát.

A sorozatot követi Ernst-Joachim Waschke munkája: *Die Visionen des Amosbuches (Ámósz könyvének látomásai)* címen. A szerző arra keresi a választ, hogyan kapcsolódik egymáshoz a látomás és a teológiai mondanivaló, illetve mi az eredete és a szerepe a látomásoknak Ámósz könyvében.

„Call a Scribe!” *Amos 7,10–11 and Ancient Near Eastern Prophetic Letters („Hívj írnokot!” Ámósz 7,10–11 és az ókori közel-keleti prófétai levelek)*, Zsengellér József cikkével folytatódik az Ámósz-tanulmányok sora. Nem véletlenül keltette fel Karasszon István figyelmét a prófétai könyvek közül Ámósz, az első írónpróféta, mint ahogy az sem véletlen, hogy mostanában a tudományos kutatások középpontjában áll ez a téma. Karasszon professzor három tanulmányt is írt Ámósz prófétáról és próféciáiról. Zsengellér Ámósz könyvének egy másik, szintén nagyon izgalmas és sokat vitatott szempontját vizsgálja, amely az ókori közel-keleti prófétai hagyományhoz kapcsolódik, főleg az Ám 7,10–11-hez. Ami pedig az írott szöveget illeti, joggal merül fel a kérdés, hogy vajon egy vagy több szerzőről beszélhetünk-e.

Az Ámósz-tanulmányokat egy másik prófétáról szóló tanulmány váltja fel *Jesaja und das Refaim-Tal (Ézsaiás és a Refáim-völgy)* címmel. Kőszeghy Miklós írása észrevételeket tesz Ézs 17,4–6-hoz. A Refáim nevű völgy részletes földrajzi leírása semmiféle szerepet nem játszik a próféciában. Mivel ezek réges-régi területek voltak, Jeruzsálem lakossága nagyon jól ismerte őket. Az elhelyezkedése miatt ideális volt a tanmese számára – véli a kutató.

Az Ézsaiáshoz kapcsolódó írások sorát Kustár Zoltán folytatja tovább *The Story of Isaiah with his King (Ézsaiás esete a királlyal)* címmel. Alcíme: *The Role of the Hezekiah Narratives in 1–2 Kings and in Isaiah (Az Ezékiás-történet szerepe a Királyok első és második, valamint Ézsaiás könyvében)*. Ézsaiás könyve a Királyok első és második könyvéhez hasonlóan a ma ismert kanonikus formáját számos és különböző korokból származó szerzők bejegyzéseinek köszönheti. Mindkét könyv szövegkritikai történetét vizsgálva szembetűnő, hogy ugyanaz az elbeszélés bukkan fel mindkét esetben, vagyis Ezékiás története (2Kir 18,17–20,19 és Ézs 36–39). A szerző célja az, hogy rámutasson, milyen okok és szándékok vezethettek ahhoz, hogy ugyanazt a narratívát két különböző könyvbe is elhelyezzék.

Ezután Balogh Csaba esszéje következik *Reconsidering Habakkuk 1,8 (Habakuk 1,8 újragondolva)* címmel. Habakuk könyve híres arról, hogy számos szövegkritikai kérdést vet fel. Jelen tanulmány Hab 1,8 ellentmondásos igéjével foglalkozik, hiszen úgy tűnik, hogy a prófécia eredeti üzenete elveszett, jól rekonstruálható történelmi okok miatt, vagyis a számos újraserkesztés és beírás miatt.

Hodossy-Takács Elődtől Jeremiás-tanulmányt olvashatunk, melynek címe: *The Uriah Case (Az Úrijjá eset) Jer 26,20–23*. Jeremiás könyvének 26. fejezete a második templomban tartott beszéddel kezdődik. A feltételes módban megfogalmazott kijelentésben („*ha nem hallgattok rám...*”) Jeremiás próféta sőtét jövőt fest: Isten lehetővé fogja tenni az Úr házának a lerombolását. A 26. fejezet másik prófétája a Kirjat-Jeárimból való Úrijjá, Semájá fia. Nincs nagy különbség kettőjük jövődöleése között: mindketten kritizálják a királyok politikáját és a vallási előljárók viselkedését. Azonban amíg Jeremiást nem érte bántódás, addig Úrijját Jójákim király kivégeztette. Ez a szakasz Úrijját még prófétának sem nevezi, csupán úgy utal rá, mint aki szintén prófétált.

Eckart Otto Mózesről ír. Alcím: *The Suffering Prophet in Deuteronomy and Psalm 90–92. (A Deuteronomium és a Zsolt 90–92. szenvedő prófétája)*. Mózes egyéni tragédiája, hogy Isten legfőbb prófétájaként már azelőtt meghal, mielőtt a nép átkelt volna a Jordán-folyón. Mózes egyéni történetében Isten rá kirótt büntetései és jutalmazásainak logikája az Úr titkai maradnak.

Albert de Pury esszéjének címe: „*Steinigt den störrischen Sohn!*” – „*Geisselt die Ehebrecher!*” *Überlegungen zum Sinn von „problematischen” Geboten in der biblischen und der koranischen Überlieferung („Kövezd meg a makacs fiút!” „Ostorozd a házasságtörőt!” Gondolatok a „problematiszus” bibliai és koráni bűnre vonatkozó parancsolatokhoz a hagyományok tükrében)*. Karasszon István és a szerző is protestáns keresztény háttérrel rendelkeznek, és pont ezért mindkettőjük számára nagyon fontos mind a judaizmussal való kap-

csolat, mind pedig az iszlámmal való összefüggések vizsgálata. Az utóbbi években, hónapokban és napokban az iszlám erősen negatív jelentést kapott a nyugati világban. Mivel ez most egy aktuális probléma, a szerző egy bibliai és egy a Koránból vett példával szeretné állításait alátámasztani. A bibliai példa: Deut 21,18–21, a Koránból vett példa: Szúra 24,2.

Jutta Hausmann írása követi a sort: *Ezechiel 18 – Folgen des Handelns früherer Generationen und eigene Verantwortung* (Ezékiel 18, avagy a korábbi nemzedékek tetteinek következménye és felelőssége). Ezékiel könyvének 18. részében a száműzetés éveinek egyfajta negatív értelmezését olvashatjuk. A fejezet szenvedélyes hangon beszél arról, hogy mind egyéni, mind közösségi szinten szembe kell nézni a saját felelősségünkkel.

Balla Ibolya is Ezékiellel foglalkozik: *Concepts of Transgression and Restoration in Ezekiel and Malachi with Special Attention to the Cult* (A törvénszegés és a restauráció fogalmai Ezékielnél és Malakiásnál, különös tekintettel a kultuszra). Számos tanulmány és kutatás vizsgálta már a szentség, a tisztaság, a megszenteltetés és a profán fogalmait Ezékiel és Malakiás könyvében. Ennek a tanulmánynak az a célja, hogy további szempontokkal gazdagítsa a kutatást. Az eredmények majd jobban rávilágítanak a két próféta teológiájának mibenlétére. A két könyv egyaránt mutat hasonlóságokat és különbségeket, ami a terminológiák vagy a fogalmak használatát illeti.

Manfred Oeming Jób könyvéről ír: *Kritik der reinen Vernunft, Die hermeneutische Funktion der Prophetie im Hiobbuch* (A tiszta ész kritikája, avagy a hermeneutika szerepe Jób könyvében).

A keresztyén teológia Jóbot Krisztus előfutárának tekinti. Sőt még a Korán is prófétaként tartja számon. És ha már a judaizmus, a keresztyénség és az iszlám is prófétaként utal rá, vajon mi a helyzet vele és a könyvvel történetkritikai szempontból? – teszi fel a kérdést a szerző.

Prophetic Legitimation (and De-Legitimation) in the Persian Period against its Ancient Near Eastern Background (A prófétai legitimáció és legitimáció elvesztése a Perzsa Birodalom idején) írt tanulmányt Fröhlich Ida. Az ókori Közel-Keleten a királyok legitimációja, amelyet a próféták végeztek el, elsődleges kérdés volt. Szükség volt arra, hogy uralmukat a próféták szavakkal is megerősítsék. Például Saul és Dávid Izrael királyává választásához Sámuel próféta adta a legitimációt. Ez a fajta gyakorlat más régiós és korabeli országokban is jellemző volt.

Xeravits Géza Dániel személyét vette górcső alá: *The Figure of Daniel in Late Antique Synagogue Art* (Dániel megszemélyesítése a késő ókori zsinagógák művészeti reprezentációiban). Dániel népszerű alak volt az ókorban. Akár úgy is mondhatnánk, hogy része volt az ókori közel-keleti közgondolkodásnak. A szövegek, amelyekben Dániel alakja felbukkan, bölcs, jövőbe látó és álomfejtő képességekkel rendelkező személyként írják le, aki istenfélő emberként jelenik meg. Bár a héber Biblia nem tekinti őt prófétának, a későbbi szövegek már ebbe a kategóriába sorolják, pl. a qumrani tekercek, az Újszövetség, Josephus Flavius. Azok a szerzők is prófétaként tekintenek rá, akik a Septuagintát szerkesztették, illetve azok is, akik Dániel könyvét már a prófétai könyvek közé sorolták. Néhány zsinagógában voltak olyan művészi reprezentációk, ahol bibliai figurák elevenedtek meg,

és ahol Dánielt is megszemélyesítették. A rövid tanulmány célja, hogy megvizsgálja ezeket a dekoratív célt szolgáló töredékeket.

Die Propheten und die religiösen Gemeinschaften bei Josephus (A próféták és a vallásos gyülekezetek Josephusnál) címmel Kókai Nagy Viktor írt tanulmányt. Ebben az írásban a szerző összehasonlítja, hogyan jelennek meg Josephusnál a próféták és a gyülekezetek. Véleménye szerint számos olyan személyt említ Josephus, akik rendelkeznek egy-egy próféta jellemzőivel, azonban ezeket mégsem nevezi meg prófétaként a történetíró. Ez az írás azt szeretné feltérképezni, hogyan ír ezekről a személyekről Josephus, illetve hogyan veti őket össze a hamis prófétákkal. A szerző tisztázza azt is, hogy a gyülekezetek milyen szerepet játszottak azokban az időkben, és a prófétáknak milyen szerep jutott ezekben a közösségekben.

A kötet befejező cikke Egeresi László Sándoré *Shifts in the Paradigm – Past and Future of Teaching Classical Hebrew in Hungary (Paradigmaváltás – A klasszikus héber nyelv tanításának múltja és jövője Magyarországon)* címmel. A szerző jelenleg a bibliai héber–magyar szótáron dolgozik, ez a magyarázata annak, hogy ebben a kötetben nem a pró-

fétai kutatásról ír. Azonban kötelességének érzi, hogy tisztelegjen Karasszon professzor előtt, akit Magyarország legkiválóbb Ószövetség-kutatójának tart; ezenkívül nagyszerű barát, remek humorérzékkel és sokak mentora. Egeresi László, mint a bibliai héber nyelv tanára, néhány gondolatot vázol fel a nyelv oktatásával kapcsolatban. Mindig is feltett szándéka volt, hogy diákjait úgynevezett olvasóbarát nyelvtannal hozza közelebb a héber nyelv kihívásaihoz, és úgy érzi, ezt a célt sikerült elérnie, radikális változást hozva ezzel a héber nyelv oktatásában. A nyelvkönyve teológiai bestseller lett, és számos magyar felsőoktatási intézmény ezt használja, még a budapesti Országos Rabbiképző Zsidó Egyetem is.

Összefoglalásképpen elmondható, hogy Karasszon professzor kollégái különböző egyetemekről fontos, naprakész tanulmányokat jelentettek meg ebben a tisztelegő kötetben, amelyek mind kapcsolódnak Karasszon professzor munkáihoz, kutatásaihoz. A kiváló tudós, tanár és barát rendkívüli érdeklődést tanúsít az Ószövetség kutatása iránt, ezért kollégái olyan kötetet állítottak össze tiszteletére, amelynek fókuszában ezúttal a prófétai irodalom jegyeit magukon viselő szövegek állnak.

Kovács Enikő Hajnalka